

הַלְבוּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפּו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

אם קול שופר שמע פלחור או מערב בו קול הקנה⁶.

6) ובית כנסת רחב ידיים שיש בו תקרה המפזרת את גלי הקול, דעת הגר"ג קרליץ (הוט שני ראש השנה פ"ג ס"ק ט) שאם נשמע בו קולו הטבעי של השופר, הרי זה כשר.

ובתי כנסיות שיש בהם בעין צנורות וארובות המעבירים את הקול לקומות אחרות או למעברים נפרדים מבית הכנסת, דעת הגר"ג קרליץ (שם) שיש לבדוק אם נשמע שם קול שופר בלבד, או קול הברה.

[משנ"ב שם]

שני פנה גם כן הקתנה לפי הרחוק מפיית הפנסת⁶.

6) ולקמן (סי' תקפ"ט ס"ק יט) סתם כדעה זו, וכפי שכתב כאן בביה"ל (ד"ה ואם). שכיון שכל האחרונים העתיקו את דברי הט"ו להלכה אין לזוז מדבריו.

[משנ"ב שם]

ויש מי שפסקמיר ואומר דלעומדים מבוהץ תמיד נשמע קול הקנה⁷.

7) היינו מבוהץ לבור או המערה, אבל מבוהץ לבית הכנסת אף לפי דבריהם אם אינו שומע קול הברה יצא ידי חובה (ט"ו ס"ק א). ולפי זה דברי המשנ"ב כאן מתייחסים לתחילת דבריו שכתב "וכתבו הפוסקים וכו'", ולא על מה שכתב "יש אומרים וכו'".

[משנ"ב ס"ק י]

העומדים בבור יצאו בהקיצתו והוא עצמו לא יצא⁸.

8) מבואר בדבריו שאף על פי שהתוקע עצמו לא יכול לצאת ידי חובה בתקיעה זו, מ"מ הואיל והוא חייב לשמוע קול שופר, הרי הוא נחשב כמחוייב בדבר ומציא אחרים ידי חובה, וכפי שכתב בשע"צ (ס"ק יח), אכן, הקורא את המגילה בשפה לועזית והשומע מבין את השפה והקורא אינו מבין, כתב לקמן (סי' תרצ"ב) שאין השומע יוצא ידי חובה, ומבואר שכיון שאין הקורא

יכול לצאת ידי חובה בקריאה זו, אין הוא נחשב כמחוייב בדבר להוציא אחרים.

כדומה לדרך הנ"ל, ראה ב"ח לקמן (סי' תרפ"ט) שכתב שאדם שקורא את המגילה ואינו שומע לפי שסותם את אוזניו, מוציא אחרים ידי חובתם אפילו לדעת הסוברים שהקורא את המגילה צריך להשמיע לאוזניו. וכעין זה כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' לג) לגבי אדם כבד שמיעה שקרא את המגילה בקול ביטני אותו אין הוא שומע, שאף על פי שהוא עצמו אינו יוצא ידי חובה, השומעים יוצאים ידי חובה. עוד בענין זה ראה שו"ת אבני נור (או"ח סי' תלט).

[משנ"ב ס"ק יד]

שהרי על-פלפלים ספר לו התחלת הקיצתה⁹.

9) אכן, בהזאת הדם של פרה אדומה כנגד פתח הדיכל, שהדין הוא שהמזה צריך לראות את פתח הדיכל בשעת ההואה, מבואר בגמ' (יומא טו, א) שאף אם הוא רואה רק חלק מהפתח הרי זה כשר, ובטעם הדבר מדוע כאן צריך לשמוע את כל התקיעה, ואילו שם די שיראה רק חלק מהפתח, כתב בשו"ת אבני נור (יו"ד סי' רע"ט אות יג) משום שהתקיעה אינה קיימת בזמן מסויים, אלא מתפרסת על פני זמן מה, ולפיכך השומע חלק ממנה אינו נחשב כשומע את כולה, שכן בזמן שמיעתו אין היא קיימת כולה, מה שאין כן פתח הדיכל הרי הוא קיים כולו בזמן מסויים, ולפיכך הריאה חלק ממנו נחשב שרואה את כולו, שכן בזמן ראייתו הפתח כולו קיים.

[שעה"צ ס"ק כ]

וען לקמן בסימן תקפ"ח סעיף ד קמ"נה ברו"ה¹⁰.

10) שם כתב לענין מי שתקע תקיעה ארוכה שיש בה כשיעור שתי תקיעות, ואחד נתכוון לצאת מתחלתה ועד חציה והשני נתכוון לצאת מחציה ועד סופה, שאינם יוצאים ידי חובתם ומשום שאין מפסיקים תקיעה אחת לחצאין, ובביה"ל שם (ד"ה תקיעה) הביא שהנהר שלום (סי' תקפ"ח ס"ק ה) חולק על סברא זו, ולדעתו דוקא באדם אחד שנתחייב בקולות מופסקים אין חולקים התקיעה לשנים, מה שאין כן בשני אנשים, וסוים הביה"ל בצריך עיון.

הלבנות ראש השנה סימן תקפז

באר הגולה סב

נצאו. (ח) וכן התקע לתוף (ט) חבית גדולה וכו' נצא בה. אם קול שופר שמע נצא, ואם קול חבית שמע לא נצא: ב' יאם התחיל לתקע בכבוד (ט) ונעלה חוץ לבור וגמרה, נצא, שכל מה ששמע בין פנים בין בחוץ היה קול שופר: הגה (י) וכן אותם שהיו בכבוד (א) בתחלת התקיעה (גמרא): ג' יהשומע מקצת תקיעה (יא) *שלא בחיוב ומקצתה בחיוב, או שאמר לתקע (יב) במתעסק בן להוציאני ידי חובתי, (יג) ותקע ומשך בה שיעור תקיעה, (יד) הלא נצא. (טו) ויש אומרים (ז) שצא הטור פסב בעל העטור ו' שם בשם י' אומרים, וכן פסב הטור

באר הטיב

(א) בתחלת. אפילו לא נצא לחוץ נצא י"ח, והשארם בכבוד והשופר בחוץ שומע קול שופר, ב"ח, מ"א, וטי"ז ס"ק ג' לא כ"כ, ע"ש: (ז) שצא.

באר הלכה

בחוץ טקום, פלוי לפי הבחנתו אם שמע קול שופר או קול חבית. ומדבריו רבנו גמון גס"כ אין ראיה לנגד דברי הש"י, שאף על פי שהוא מפרש קול חבית הוא על ידי בלבול הקול, אפשר דעל ידי רחוק מקום נקרא גס"כ קול חבית. ועין בגמ"ש דף ס"ט, לא ששמע קול חבית אלא כפי שהיה נרתי דולקות ומטות מצעות, אלקא דקול חבית אינו מנח דנקא על בלבול הקול אלא על קול בעלמא לא על דבר ברור, ועל ידי הכל הבור שהוא עופר, מהבלבל הקול אינו נשמע קול שופר ברור, אף שהוא בסמוך, וסב"ח הש"י ושאר אחרונים, דעל ידי רחוק מקום טחון לבנון גס"כ אין הקול שופר ברור. ודע עוד, דבש"ס קמותבין אקא דאלקא דעפ"ק דתחלת תקיעה בלי טוף תקיעה פשר, פנה דהתקע לתוף הבור אם קול שופר שטע נצא ואם קול חבית שמע לא נצא: ונאמא, ליפוק בתחלת תקיעה מקמה דלירעוב קלה, ומשמע מזה דערבוב הקול אינו בא בתחלת התקיעה אלא באמצעיתה, וקשה מאי לן דבינה שיעור תקיעה מקמי דתחילת הקול להתערבב ויולצת היש אומרים דאם היה שיעור תקיעה אף להמסקנא נצא, ולסלקא דעתך דגמרא אף בלא היה שיעור תקיעה נצא ויחא, וקשיחנו היא לדעה ראשונה. ומצאנו להרמב"ם ורשב"א שצמדו בנה ונרצה, והאפשר כדלא אמרנו אם קול חבית הוא אלא קול חבית שמע, משמע אף שהיה גם קול שופר בתחלתו ובכשעור אפילו הכי לא נצא אם שמע גם קול חבית. וכתבו עוד: ראי נמי, קים להו לחכמים דלא מצרפב קלא בבורות אלא למאן דמאררין טיבא ונקע בהו, עד כאן לשונם. ולפי פרוץ זה, עקר חשש ריקול חבית הוא דוקא בהאררין בהתקיעות טיבא, אבל במאררין בכל תקיעה ושכרים רק כפי השעור שנתנו חכמים, ליתא דלל קול חבית, אמנם מפל הפוסקים חשבו בזה לא משמע פן, ועל ידי כך דסב"א להו כפרון קמא של הרמב"ם. ודע עוד, דבטע הוא לתקע בין הקרים או כשנר נשמע קול חוץ, ומדסתמו הפוסקים ולא הכירו דיש לומר בענין זה משמע דאין זה ערובי סקול, אלא הקול כפול אחר שנגמר הקול האשון:

משנה ברורה

א' ברחיק המקום, וכל אדם יש בידו לתבין ולהכיר אם קול שופר שמע בלחוד או מערב בו קול חבית. ויש אומרים עוד, והאפילו התקע בבית הפנסה ויש עומדים בחוץ קצת רחוק ממנו, שגוף פנה גס"כ הבחנה לפי הרחוק מפיית הפנסה. ועין באור הלכה מה שכתבנו פנה. (ט) ויש מי שמתמיר ואומר דלעומדים מבחוץ פמיד נשמע קול חבית. (י) ויש לחש לבינה זו שלא בשעת הרקס ולתקע עוד פעם, אבל בלי פרכה, עד שיהיה ברור לו שקול חבית שמע: (ח) וכן התקע וכו'. המחבר לא חלק כאן בין עומדים בתוף החבית לעומד חוצה לה וכמו שחלק לענין בור, (יא) משום דאין הרף בניי אדם לנכנס בתוף חבית כמו שדורף לנכנס בבור, ורק מכניס השופר לשם ותקע והוא עומד מבחוץ. (יב) ויש אומרים דמשום הכי לא חלק בזה המחבר, דהחבית קול חבית גדולה ואפילו העומד בתוכה אפשר ששומע קול חבית, ועל פן יש להחמיר בזה ולתור ולתקע בלי פרכה, אלא אם כן ברור לו שקול שופר שמע: ב' (ט) ונעלה חוץ לבור וכו'. ומרי (יג) שפיתח הוציא ראשו והשופר מן הבור, ומלמא דפשיטא הוא דשרי, אלא דקא משמע לן דלא חישנין למגור דלמא אפי"ק רישה מעל לבור ואמתי שופר בכבוד ותקע ואפשר בזה לשמע קול חבית (גמרא). והבחינה השופר גדולה וראשו ערוך בכבוד ונקע, אם חישנין בזה לקול חבית. (ד) מלוי כפולת הפוסקים אם מחוץ לכפנים נשמע קול חבית, ויתבאר במשנה ברורה לקמה: (י) וכן אותם שהיו בכבוד וכו'. פרוש, (טו) ועלו גס"כ ביהוד עם התקע ושמעו גמר התקיעות בחוץ, ונצאו ידי חובתם גס"כ משמע הנ"ל, שקל מה ששמעו היה קול שופר. (טז) ויש מקלים בזה אפילו לא נצאו כלל, רק ששמעו גמר התקיעות ששקע בחוץ בהיותם בכבוד, ולא חישנין לקול חבית, ונצאו לתקע שנית בלי פרכה אם אינו ברור להם שקול שופר שמעו. התקע שהקנים שופר לבור ותקע והוא בעצמו עומד פלו מבחוץ, העומדים בכבוד נצאו בהקיעתו (טז) והוא עצמו לא נצא. אלא אם כן ברור לו שקול שופר שמע: ג' (יא) שלא בחיוב. בגוף קדם צמוד השער, וקולקמן בסימן תקפח: (יב) במתעסק. להתלמד או לשם שיר בעלמא, דלא נצא, וקולקמן סימן תקפח סעיף ח: (יג) ותקע ומשך. ורצה לומר, שהאררין תקיעתו בשבילו: (יד) לא נצא. שהרי על כל פנים (טז) חסר לו התחלת התקיעה. (טז) והוא הדין נמי אם כל התקיעה היה בחיוב אלא שהוא נכנס באמצע התקיעה, או שצא מבית הפנסה באמצע התקיעה ושוב לא שמע, לא נצא אף על פי שהיה שיעור תקיעה במה ששמע, וכמאן דשמע חצי שיעור תקיעה דמי: (טז) ויש אומרים דנצא. וסב"א ראשונה (כא) עקר וצריך לחזר ולתקע, ואף על פי כן (כז) לא יברך עליו, דספק

שער הצידי

(ט) רא"ש, וכן נראה שם דעת הרשב"א. עין שם במדשו למשנה. אכן לסלן שם ברבור המתחיל (ו"ה) נאמר רב הונא' נראה לכאורה שמפרש כפרוש שאר מפרשים: (י) ט"ז. והוסיף עוד סב"א, דלמא אין אנו צריכין לתבין בין קול שופר לקול חבית, וכן כתבו הגר"י ויטאה אפרים: (יב) פן כתב בכתב-המשנה בשם רב טודרוס בכתב דברי הרמב"ם, ומקמץ שם מלשוננו (שהוא גס"כ לשון המחבר) שלא כתב התקע 'בתוף' חבית אלא 'לתוף', דמשמע שיעור בחוץ, וזה דעת הר"ן בעצמו היה כן. עין שם. וכן דעת הגר"י וכן כתב באליהו רבה בשם מל"ע דודק (וכן הסכים בפרי טוש: (יג) וכן בכונת דברי הרמב"ם, והעתיקו פן רב האחרונים: (יא) רבנו גמון. ומה שהקשה המגן אברהם דאי אפשר לצמצם, ואם כן שמה נצא השופר תחלה קדם לאונם ושמע רב אחר באוני פנים קול חבית מבחוץ, אינו מכתב, דאין הקול מתחלף מקול צלול לקול חבית בשער חוט השענה ונתיב, דברי אפילו השומע בחוץ והתקע בפנים, איתא בפברא דמתחלה הקול צלול, וכל שכן בזה. ונכונת הגמרא הוא רק שלא יוציא כל ראשו מן הבור קדם שמעלה השופר: (ד) עין במגן אברהם סעיף קטן ג' דנצא, והוא אדיל לטעמה בסעיף קטן ד דמבחוץ לכפנים קול שופר ושמע. ודע, דמסעיף זה מבאר דינא דקול חבית שצא אפילו לענין התקע בעצמו, וטעמא דמלמא הוא דמצינו שופר הוא השמיעה ולא התקיעה, וכמו שכתב הרא"ש בפרק ד סימן ה: (טו) בית יוסף ט"ז ונתיב שלום ומשה' הנהיגה, וכן כתב החתם סופר בהנהיגו: (טז) כ"ה וקנ"א אברהם ופרי טוש: (יז) מטה אפרים: (יח) פרי מגדים. ומסיים, דמכל מקום מקניב בדיק מקרי להוציא אחרים: (יט) והוא הדין לענין התקע בעצמו, שאם תקע התחלת התקיעה כמתעסק ואחר כך החבית ונמר התקיעה לשם מצוה, גס"כ לא נצא: (כ) פרי טוש ומשה' הנהיגה ופרי מגדים דדעת הש"י לקמן סימן תקפח, ויבאר שם במשנה ברורה. ואין לחלק בין היה מקצת תקיעה פסולה כמו בתקע מקצת קדם שעלה עמוד השער וכן ענינה שהתקיעה פלו בחיוב רק הוא לא שפעה בקלה, וזהו רק לפי סלקא דעפ"ק דש"ס דף כח עמוד א, אבל לפי המסקנא דכי נאמר רבה בתקע ועולה, לא שגרי לן כלל וכל שלא שמע בזה תקיעה לא נצא, וכן משמע הרא"ש בסיוני, עין שם. ועין לקמן בסימן תקפח סעיף ד במשנה ברורה: (כא) כגון אברהם בשם הפוסקים, וכן כתב הרמ"א: (כב) מטה אפרים:

הלכות ראש השנה סימן תקפו תקפה

אי איכא שיעור תקיעה בחיוב: הגה והוא הדין אם שמע מקצת התקיעה קול הברה, כגון שהיה התוקע בכור והוא עומד בחוץ (ט) ובאמצע התקיעה נצא לחוץ (טו):

תקפה זמן תקיעת שופר, וכו' ה' סעיפים:

א *זמן תקיעת שופר (א) ביום ולא בלילה, *וּמְצֻתָהּ מִשְׁעַת הַנֶּחֱץ הַחֲמָה וְאֵילָף. *וְאִם תִּקַּע מִשְׁעֵלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר, (ב) נֶצָא. *וְאִם שָׁמַע מִקְצַת תְּקִיעָה קֶרֶם שְׁעֵלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר וּמְצֻתָהּ אַחֵר שְׁעֵלָה עֲמוּד הַשְּׁחָר, (ג) לֹא נֶצָא: הגה ואם הנה שיעור תקיעה בנה ששמע ביום, (ד) נהבאר בסימן תקפו סעיף ג: **ב** *נִשְׁמַע (ה) תִּשְׁעַת תְּקִיעוֹת בְּהִשְׁעַת שְׁעוֹת פִּיּוֹם (ו) נֶצָא, וְאִפְלוּ הֵם מִתְּשַׁעָה בְּנִי-אָדָם, תְּקִיעָה מִנְה

א פשה גולה כ
ב סימני ונדיח האש
השנה כח א מקרא
דברי יעקב וכו
שם ליד וכו
הייך

באר היטב

וראשון עקר, פוסקים האחרונים: (ט) ובאמצע. סמב מהר"ל: יתירו כל העם שלא לקרא בשעת התקיעה וכן שלא לישפרין למען ישימנו כל העם קול שופר, וכן שיעור התקיעה בפניה דדוקא במקלה עבדין משום שמחה, ואם א"א להדיס יתורם האשה אצלה כביחוינ נשים שלא יבטלו, וכתב הש"ס: העומדים חוץ מביחוינ: ברחוק מקום, אם נראה לו ברור שקול שופר שמע נצא, ע"ש. ועין הלקיט סימן רע:

שיערי תשובה

[*] ומצנה. עין באש"ל אברהם. זמן כבוי ובמחוי סמב עוד בשו"ת שלו חיים שאל חייב סימן י' א"ח ג במה שהנהגו בתקיעות ויהי לתקע בנחש הספה בספר מרחב ובקנטרס מורה האצבע לבטל מהנה זה, אף שפסח שפירובין וכו' חייב וכו' וכתבתי מהר"ח סמב שיש מקום לזה ע"פ הס"ד, ט"מ אינו חש לסורח שלא גלה תערי' ז"ל, וגם המקלל הי"ך

משנה ברורה

ברכות להקל, ויחיד טוב שישימנו הברכה מאחר שלא נצא צורן: (טז) ובאמצע התקיעה נצא לחוץ, ורצה לומר, התוקע, והשלימה על שפת הבור, ונמצא שהעומדים בחוץ שמעו רק סוף התקיעה, והפלא קמא היתה תקיעה פסולה. ואם הנה שיעור תקיעה על שפת הבור, תלוי בשני דעות הנ"ל, (כג) והוא הדין אם שמע מתחלה קול שופר, כגון שהיה עם התוקע בבור, ובאמצע התקיעה נצא לחוץ ולא שמע רק קול הברה, נמי לא נצא, וצ"ע שמיצת קול שופר קשור מתחלה ועד סוף. וכתבו האחרונים, (כד) ויתקרו כל העם שלא להוציא כיהם ויעם בשעת תקיעה כדי שישימנו כל הקולות מתחלה ועד סופם, וכן לא יביאו ילדיהם אצלם, וגם-כן מטעם זה, ומוטב שיהיו אצל אבותיהם בבית-הכנסת של נשים, הנשים אינן מתבארות מן הדין בתקיעת שופר. (כז) ומכל מקום נראה דקטנים שהגיעו להנחך, מצדה להביאם²¹ ולהתוודקם אצלו, ויאים עליהם שישמעו התקיעות ולא יבטלו להצבור:

באר הגולה

* ואם תקע משעלה עמוד השחר נצא. עין לציל סימן נח בבאר הלבנה, דעת הנ"ל ועוד איה אחרונים דעמוד-השחר נקרא משעלה פני סעודת ולא קום, ורצה לשיטתם כמה דאיתא במשנה דף י"ב עד קמי אוכל ושוקת, עד שיעלה צמוד השחר, דברי רבי, וכתבספא פרק א וכו' ושלמי הלכה ד איתא בשם רבי: עד שאירי הפונדו, שמע מנה דחד היא, אטנם בסקה דף כס כרש"י דבור המתחיל 'פרמי' משמע דתרי זמני יגיהו ועמוד השחר הוא קום, ובחידושי הריטב"א שם משמע דלא פסיקא לה דבר זה, עין שם, וצריך עיון: * שמע תשע תקיעות אנס, וקשה לי, לפי מה שהקריע הרב מנח ברורה לענין אם הפסיק מחמת אנס, וקשה לי, לפי מה שהקריע הרב מנח אברהם בסימן סה שלא להתמיר בהפסיק מחמת אנס אלא-אם-כן בשיאנס הוא בטוי סביר, כגון שלא היה האדם ארו מחמת דף נקי או שלא היה הפסוק ראוי שלא היה נקי, אם-כן לכאורה לא שפך זה רק בתפלה או בברכה העוון והכלל ונגלה שעל-מל-פנים אסור להזכיר שם ולאמר דבר-התורה במקום מטנה, מה שאין כן בתקיעות שאינה רק מצשה מצוה, ותיכף מיניו שאסור לקום מצוה כשנפול אינו נקי או במקום שאין נקי, האם אסור לבלש טלית של ד' כנפות כשנפול או המקום אינו נקי, לא מינינו בן בטום מקום? וערוך עין, ובמטה-אפרים מצאתי שכסב זה לשונו: נראה שאם התחיל

א (א) ביום ולא בלילה, דכתיב (ה) ייזם תרועה ותרנה לכם, ואם נמשך עד בין-השמשות, (ג) תקע בלי ברכה: (ב) נצא. דמן הדין משעלה עמוד-השחר וקמא הוא לכל הדברים, (ג) אלא לפי שאין הכל בקראין בו וזמנין דאיתי לאקדושי, הצריכו חכמים לכתחלה להמתין עד הנה, דיום ברור הוא לכל, ולא בעינן עד שיעלה כל גוף השמש על הארץ, אלא משעת תחלת הנהג גס-כן ספור לכתחלה (פמ"ג). מיהו, כל זה מעקר דין-התורה ואו בשעת הדחק, (ד) כגון שצריך לצאת לדבר וכי האי גונא, אבל חכמים תקנו לתקיעות שופר במוספין, (ה) ואמרו בנמרא בטיעמא, דשעת הנהגה שלא יתקעו ישראל בשופר, והיי ארביין להם כל שש שעות של זמן תפלת שחרית, לכה העבירות לתקע במוספין, ומשמע זה נראה, (ו) דנהגו כל ישראל מימות הקדמונים גם בתקיעות דמלשב שלא להיות מן הזרעין המקדימין לתקע בתחלת היום, אלא סמוך להפלת המוסף אחר קריאת התורה²², (ז) נאספו יחיד התוקע לעצמו גס-כן יבאקדו אחר שלש שעות לערוך, כדי שתקיעתו תהיה בתקיעה שהצבור עומדים בתקיעה: (ג) לא נצא. רסוף תקיעה בלא תחלה לא מהני ולא מידי, ובדלציל בסימן תקפו סעיף ג (והוא הדין אם שמע מקצת תקיעה פיוס ומקצתה אחר-כך בלילה גס-כן לא נצא, דהתחלה בלא סוף גס-כן לא מהני ולא מידי, וכפ"ל שם). ונראה דאפילו היום שפוגעין לתקע שלשים קולות לצאת ידי כל פסק, צריכין גס-כן להזר שאף תקיעה ראשונה לא תהיה אפילו מקצתה קום אור היום: (ד) נהבאר בסימן תקפו סעיף ג. ולפי מה שכתבנו שם דהעקר פדעה ראשונה, אם-כן בכל פוגי לא נצא: **ב** (ה) תשע תקיעות נכו'. נקט לשנא דגמרא, וכפי עקר הדין דבעינן רק תשעה קולות, דהיינו תקיעה תרועה תקיעה ג' פעמים, ולדין — בשמע הג' קדדים בתשע שעות, וקדלקמן בסימן תקפו סעיף ב: (י) נצא. (ט) בדיעבד, אם כן לצאת, נאספו (ט) הדין דעתו והפסיק בדבור²³ בינתיים²⁴, וכתב המג"א אברהם, דכל זה בששקה ביניהם שלא מחמת אנס, הא

שיעור הציון

(כג) נקרא: (כד) כגון אברהם בשם מהר"ל בריש סימן חפסי: (כה) משה-אפרים: (כז) נמרא: (ז) עין דמשנה ברורה סימן סו סעיף קטן א²², וכן מצד הסדר קדדים דאפלו פיוס או תקע בלי ברכה: (ז) רש"י ור"ן: (ד) בבריתא דברכות דף ל וכתבתי דלקמן ריש סימן תרנב, עין שם: (ה) ראש-השנה ל"ב עמוד ב. וכתבו בתוספות ובארור ורצה דאף על-יב שפטל השמר לא צדינן פדמטקא אף על-ידי הדין שקדימין למצות דתשלינן שמה נסוד סביר לדי קלאקליו: (י) עין שאלות פדשה ואת הנהגה ובאפ"ס שליחי ראש-השנה ובקמ"ב סוף הלכות שופר וכו' ור"ע סימן רע"ח בשם כל האו"מ, ולפי זה נראה שאין מקום להא דמוכא בשערי-תשובה בשם איהו גדולים שנהגו להיות מן הדין, עין שם, וביותר לפי מה שפדש הריטב"א וזה לשונו: שהיתה להם שעת צרה שלא היו ראויין לקום המצות אלא בסתר ולא היו תוקעין אלא עד חם היום שהתפדו כד-אדם לקאן ולקאן, עין שם, ולפי זה שפיר שיקא האי סנהג גם בתקיעות דמלשב להמתין עד שעה שבני-אדם מתפדו: (י) כן נראה לי וכן כתב במטה-אפרים: (ח) רבנו יתום: (ט) ר"ן:

הלכות ראש השנה סימן תקפו תקפה

ביאורים ומוסכמים

[משניב ס"ק טז]

כדי שישמענו כל הקולות מהחלוקה ועד סופם (11) וכו', ומכל מקום נראה דקטנים שהגיעו לחנוכה, מצוה להביאם (12).

(11) וכן לנחור או לפהק בקול, כתב לקמן (סי' תקצב ס"ק י) שאסור, שכן דבר זה מלבד שמפריע לו עצמו, מפריע הוא אף לאחרים מלשמע את התקיעות, שכן כל תקיעה ותקיעה יש לשמוע מתחילתה ועד סופה.

ודין זה הוא מהשם שהרעש שעושה בשעה שמוציא כיהו וניעו וכדו' יגרם שקול השופר לא ישמע כלל, אבל אם אף קול השופר ישמע, אין בכך פסול, שכן בשופר יתרי קלי משתמעו, וכפי שכתב לקמן (סי' תקפח ס"ק יא). [ואף ברברים שיתרי קלי לא משתמעו] הרי זה כשר, וכפי שכתבנו לעיל (סי' רעא ס"ק ג) בשם הגר"ג קרליץ, שהמקדש בשעה שתינוק בוכה, אין בזה חיסרון של יתרי קלי לא משתמעו, כיון שקול הבכי אינו מענין הקידוש, ואפשר להתרכז בקידוש].

(12) והגיל בו נחשב קטן כהניע לחינוך, כתב לעיל (סי' שמוג ס"ק ג) שתלוי הדבר בהרפתותו וידעותיו של הקטן, וכל מצוה שונה מרעותה, שהיחיד מענין שבת, חייבים להנכו לשמע קידוש והבדלה, והיחידע להתעטף כהלכה, חייבים להנכו בצמיחת, וכן כל כיוצא בזה. וראה מה שכתבנו בענין זה שם, ולעיל (סי' רסט ס"ק א).

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' רפא) הקשה, שלפי זה מזמן שקטן יכול לשמוע את קול השופר מצוה להנכו במצות שופר, ואם כן תהיה חובה להשמיע תקיעות אפילו לחינוכות, שכן אף הם יכולים לשמוע, ולא מצינו שנהגו כן, ולפיכך כתב שאין הכוונה שדי בכך שהקטן יכול לעשות את עצם מעשה המצוה כדי שתהיה מצוה להנכו, אלא צריך שיוכל גם להבין שהמעשה נעשה לשם מצוה. [וראה שם שהוכיח שלגבי תקיעת שופר הגיל הוא מובן ארבע או חמש].

ולענין אם אשה יכולה להוציא ידי חובה קטן שהגיע לחינוך, דעת הגר"שו איערבך (שש"כ פניה הע' פב) שאין היא יכולה להוציא, שכן צריך להנכו לשמוע קול שופר ממי שהי"ב בכך, ונשים הלא פטורות ממצוה זו, ותמה על מה שכתב המטה אפרים (סי' תקפט ס"ח) שאשה שתוקעת אינה יכולה להוציא ידי חובה איש שהוא בן שלש עשרה, ומשמע שאם אינו בן שלש עשרה יכולה להוציא ידי חובה.

ולענין חינוך בנות לתקיעת שופר, ראה הליכות שלמה (סוכות פי"א ארחות הלכה הע' 36, ופי"ב ארחות הלכה הע' 21) שהגר"שו אויערבך חינוך את בנותיו בנטילת לולב, וכן קנה עבדן ערבות בהושענא רבה.

סימן תקפה

זמן תקיעת שופר

[משניב ס"ק א]

תקיעת קלי ברכה (1).

(1) מסתימת לשונו משמע שאף ביום השני הדין כן, אף על פי שהחייב לתקוע ביום השני אינו אלא מדרבנן, וכן נראה בשע"צ (סי' ב). וכן נראה מדבריו לקמן (סי' תר ס"ק ז) שכתב לגבי מי שהגיע לידו שופר רק בבין השמשות של היום השני שחל בערב שבת, שלא יתקע, לפי שיש איסור דרבנן לתקוע בשבת, ומשמע שלולי שהיה ספק איסור, היה צריך לתקוע בבין השמשות, אף על פי שהחייב לתקוע ביום השני הוא רק מדרבנן.

אולם, לעיל (סי' תקפה ס"ק ה) כתב שמי שמסופק ביום השני אם שמע קול שופר, אינו צריך לתקוע, לפי שספק דרבנן לקולא, ולפי זה הוא הדין אם לא תקע עד בין השמשות ביום השני, שספק אם יש עליו חיוב לתקוע, שכן יתכן שכבר אין זה ראש השנה, לכאורה הדין היה צריך להיות שלא יהיה חייב לתקוע. אכן, ראה מה שכתב לעיל (סי' קס ס"ק נא) ברע"ט יש מי שאומר בשו"ע שם (סי' יא), שאף בספק דרבנן, אם ניתן לקיים את המצוה בקלות, יש לקיימה מספק.

[שע"צ ס"ק ב]

עין פמ"נה ביו"ד סימן סז סעיף קטן א (2).

(2) שם הביא מחלוקת, אם יש לברך על מצוה שמסופק אם קיים אותה וחייב לקיימה משום שספק דאורייתא לחומרא, וכתב, שגם לדעת הסוברים שהי"ב לברך, אין זה אלא באופן שהוא חייב במצוה וספק אם קיים אותה, אבל בשספק אם הוא חייב במצוה [בגין טומטום ואנדרוגיטס במצוות עשה שהזמן גרמא], אף על פי שהי"ב לקיים את המצוה מספק, לא יברך עליה, ולפיכך כתב, שאף לדעה זו, מי שלא תקע בשופר והביאו לו שופר בין השמשות, יתקע ולא יברך, שכן בבין השמשות ספק אם הוא חייב במצוה.

[משניב ס"ק ב]

אמר קריאת הפיו"ק (3) וכו', בפ"ע שהצבור עומדים בתקיעה (4).

(3) ולענין אם מותר לאכול קודם התקיעות, כתב לקמן (סי' תרצב ס"ק ט) שלאכול אסור.

אכן, טעימה בעלמא, מבואר בדבריו שם (סי' יד, ובסי' תרנב ס"ק ז) שמעיקר הדין היא מותרת לפני עשיית מצוה, אלא שאין להקל בדבר אלא לצורך גדול [שיעור טעימה, כתב בסי' תרצב שם שהוא עד כביצה פת או משקין בשיעור ביצת]. וכן כתב המטה אפרים (סי' תקפח ס"ב) שאם הוא אדם חלש שאין דעתו מיושבת עליו אלא אם כן יאכל קודם התקיעות, יעשה קידוש ויאכל כוית ממני מזונות [כדי שהקידוש יהיה במקום סעודה] וישתה מעט קפה וכדו' [ואף זאת, כתב המטה אפרים (שם) שיעשה ביצתה כדי שהזמן העם לא יקלו בדבר]. וכן כתב הכף החיים (כאן ס"ק יא ובסי' תקפה ס"ק ב) שנהגים קצת להקל למי שהוא תש כח ואינו יכול להיות בתענית עד אחרי מוסף.

[וראה א"א (בוטשאטש, סי' תקפט) שהתיר לאדם חלש לאכול לאחר תקיעות דמיושבו, וכן הביא בספר הליכות שלמה (ראש השנה פ"ב ארחות הלכה הע' 10) שכן הורה רע"א בשעת המנוחה. אמנם בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ז ס"ק ב ד"ה אך) אסר זאת, משום שאין להפסיק בין תקיעות המיושבו לתקיעות דמעומד, וראה שו"ע לקמן (סי' תקצב ס"ג)].

ואף נשים שאינן חייבות בתקיעת שופר [כי היא מצות עשה שהזמן גרמא וכל חיובן אינו אלא משום שנהגו וקבלו על עצמן חיוב זה], כתב הקצושי"ע (סי' קסט סוף סייט) שלא התירו להן לאכול קודם התקיעות אלא אם כן האשה חלושה, וכן כתב החיי אדם (כלל קמא ס"ז), שבמקום צער או חולי יש לומר שלא קיבלו הנשים עליהן מצוה זו בחובה, וכן כתב העטרת זקנים (סי' תקפט) שיוולדת או חולה יש לה לאכול מיד, וכן כתב הא"א (בוטשאטש שם) שאפילו בחלישות כל שהוא, מותר להן לאכול קודם התקיעות.

ולמעשה, נהגו בהרבה ישיבות ובתי כנסיות לקרש ולאכול קודם התקיעות, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' קעט) כתב ששמע שרבי ישראל סלנטר הנהיג כן [וכן הובאה ערות בספר תנועת המשיך במילואים עמוד 35]

